

Lotte Jensen (red.), *Crisis en Catastrofe. De Nederlandse omgang met rampen in de lange negentiende eeuw* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2021, 282 pp., ISBN 9789463722568)

Er is haast geen beter moment om de bundel *Crisis en Catastrofe*, onder de redactie van Lotte Jensen, uit te brengen dan in 2021. Europa ondergaat al bijna twee jaar een coronaviruspandemie en tijdens de zomer werden grote delen van het continent geteisterd door uitzonderlijke regenbuien en dodelijke overstromingen. Een ideaal moment dus om te reflecteren op hoe een land als Nederland eigenlijk omgaat met rampen.

Crisis en catastrofe biedt een cultureel perspectief op rampengeschiedenis in Nederland. Een dergelijke aanpak heeft de laatste jaren veel aan populariteit gewonnen, mede geïnspireerd door het onderzoek van historici als Greg Bankoff in het Verenigd Koninkrijk en Gerrit Jasper Schenk in Duitsland.¹ In het steeds meer uitdijende onderzoeksveld van de *disaster studies* is de culturele invalshoek zich aan het profileren als een belangrijk subveld. Volgens Jensen opent een dergelijk perspectief deuren naar nieuwe soorten bronnen, zoals verhalen, prenten, schilderijen, liederen en liefdadigheidspublicaties. Bovendien laat het ook nieuwe theoretische synergiën toe met domeinen zoals de literatuur-, cultuur- en mediawetenschappen. *Crisis en Catastrofe* tracht bij te dragen aan deze groeiende discipline door de focus te leggen op Nederland en op hoe Nederlanders in de voorbije twee eeuwen zijn omgegaan met rampspoed. Een brede waaier aan rampen wordt onder de loep genomen vanuit drie invalshoeken: de lokale en nationale impact van rampen, media en beeldvorming, en rampen ver weg van Nederland.

Indrukwekkend aan *Crisis en Catastrofe* is de diversiteit aan onderwerpen en auteurs. De bundel bestaat uit bijdragen door zowel beginnende als meer ervaren onderzoekers van zowel binnen als buiten de universiteitsmuren. Die diversiteit weerspiegelt zich in de verscheidenheid aan onderwerpen en vooral de enorme rijkdom aan empirisch materiaal, wat waarschijnlijk het sterkste punt van dit boek is. De rampen die aan bod komen worden bijzonder gedetailleerd uiteengezet en de lezer krijgt veel historisch materiaal voorgeschoteld. Arti Ponsi's hoofdstuk over relieken bevat bijvoorbeeld talloze afbeeldingen die de variëteit aan relieken van de Leidse buskruitrampon tonen. Andere voorbeelden zijn de vele liederteksten die Lotte Jensen analyseert en de literaire passages uit de spannende reisverhalen van walvisvaarders in het hoofdstuk van Hans Beelen.

Enkele hoofdstukken bieden ook vernieuwende methodologische of theoretische bijdragen. Door middel van een *computational analysis* is Ruben

Ros er bijvoorbeeld in geslaagd om een groot corpus aan kranten te verwerken om zo te kunnen tonen hoe het begrip ‘nationale ramp’ is geëvolueerd. Een ander voorbeeld is de waardevolle connectie die Alicia Schrikker en Sander Tetteroo maken tussen de *disaster studies* en *New Imperial History*.

De bundel kent echter ook een aantal beperkingen. De eerste is het gevolg van de enorme diversiteit aan onderwerpen en materiaal, die de brede focus van de bundel wat overschaduwet. Jensen doet in de inleiding een poging om de *so what*-vraag te beantwoorden door op een presentistische wijze te benadrukken dat de omgang met deze historische rampen ook vandaag nog steeds relevant is. Die *so-what*-vraag gaat in de bijdragen zelf echter soms verloren. Een slotbeschouwing had deels soelaas kunnen bieden.

De tweede beperking van de bundel, die sterk gelinkt is aan de eerste, is dat niet alle bijdragen even theoretisch of methodologisch zijn ingebed. In de meeste hoofdstukken is de connectie met de *disaster studies* niet altijd even helder. De vraag hoe elk van de hoofdstukken een vernieuwende bijdrage levert aan rampenonderzoek in het algemeen blijft daardoor soms onbeantwoord. Deze vraag is nochtans niet onbelangrijk. Sommige historici hebben tenslotte juist veelvoudig opgeroepen om meer analytisch en theoretisch te werk te gaan zodat hun onderzoek beter aansluit bij de sociale wetenschappen.²

Een derde beperking is de ruimtelijke focus van het boek. Die is overduidelijk Nederland, maar soms benutten de auteurs de kansen niet om internationale connecties te maken. Rampen zijn in veel gevallen grensoverschrijdende en zelfs transnationale gebeurtenissen. Net zoals Jensen in haar bijdrage verwijst naar Engelstalige rampliederen hadden internationale verbindingen ook in andere bijdragen een meerwaarde kunnen hebben, al was het maar om de uniciteit van de ontwikkelingen in Nederland te bevestigen of ontkrachten. Aangezien meerdere auteurs koning Lodewijk Napoleon bestudeerden, is een meer expliciete link of vergelijking met de Franse context een voorbeeld van een potentiële internationale verbinding die verder had kunnen worden uitgediept.

1 Greg Bankoff, *Cultures of Disaster: Society and Natural Hazards in the Philippines* (Londen/New York 2003); Greg Bankoff, ‘Historical Concepts of Disaster and Risk’, in: Ben Wisner, J.C. Gaillard en Ilan Kelman (reds.), *The Routledge Handbook of Hazards and Disaster Risk Reduction* (Londen/New York 2011) 31-41. DOI: [www.doi.org/10.4324/9780203844236.ch4](https://doi.org/10.4324/9780203844236.ch4); Dorothea Hihorst en Greg Bankoff, *Why Vulnerability Still Matters: The Politics of Disaster Risk Creation* (Londen/New York 2022); Gerrit Jasper Schenk (red.), *Historical Disaster Experiences: Towards a Comparative and Transcultural History of Disasters*

Across Asia and Europe. Transcultural Research – Heidelberg Studies on Asia and Europe in a Global Context (Cham 2017). DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-49163-9>; Andrea Janku, Gerrit Schenk en Franz Mauelshagen, *Historical Disasters in Context: Science, Religion, and Politics* (Londen/New York 2011).

2 Een voorbeeld hiervan is Bas van Bavel en Daniel R. Curtis, ‘Better Understanding Disasters by Better Using History: Systematically Using the Historical Record as One Way to Advance Research into Disasters’, *International Journal of Mass Emergencies and Disasters* 34:1 (2016).

Deze beperkingen nemen niet weg dat *Crisis en Catastrofe* een belangrijke en noodzakelijke bijdrage levert aan het rampenonderzoek. Als Belgische historicus kan ik enkel maar hopen dat dezelfde historiografische aandacht zal gaan naar de rampen die de zuiderburen van Nederland hebben ervaren. Niettemin is deze bundel niet enkel een rampengeschiedenis, maar misschien nog meer een geschiedenis over Nederland. Het is een nog nooit geschreven verhaal over hoe een bevolking op talloze verschillende wijzen omgaat met rampspoed en hoe dat correleert met nationaal bewustzijn, religie, literatuur en identiteit.

Siegfried Evens, KTH Royal Institute of Technology